

УДК 378.03:37.064.2

ОРГАНІЗАЦІЯ СПІВПРАЦІ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД

Христина Мазепа

*Львівський державний медичний коледж імені Андрея Крупинського,
вул. Дорошенка, 70, 79000 Львів, Україна*

Розглянуто питання співпраці викладачів і студентів на підставі системного підходу організації виховного процесу в медичному коледжі.

Ключові слова: особистісноорієнтована освіта, особистісноцентрована освіта, системний підхід, модель системи виховної роботи, студентські об'єднання.

Зростання ролі особистості як професіонала і громадянина в незалежній Україні потребує нових підходів до навчання і виховання фахівця. Законом “Про освіту” та Національною доктриною розвитку освіти в Україні передбачено структурно-змістові та процесуальні перетворення в освіті. Вони спрямовані на постійне збагачення молоді досвідом творчості, формування механізму самоорганізації та самореалізації особистості кожного студента. Освітня інформація, якщо вона не пов'язана з життєвим досвідом молодшої людини, не задовольняє і не розвиває її особистісні потреби, інтереси. Формування творчої особистості студента не відбувається стихійно, воно передбачає співпрацю, співдіяльність, співтворчість педагога і студента.

У педагогічній діяльності навчальних закладів різного рівня акредитації традиційною є “особистісноорієнтована” освіта – навчально-виховний процес за схемою передавання знань, інформації від педагога до особистості студента. Вплив навчально-виховного процесу на особистісний розвиток студента за такою схемою незначний, бо студент не має змоги осмислювати, збагачувати та коректувати набуті знання, не набуває життєвого досвіду, не розвиває свої потреби, інтереси.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях вживають термін “особистісноцентрована освіта” – міжособистісна взаємодія педагога з вихованцями як рівноправними партнерами, де думка кожної особистості враховується, діалог викладача і студента сприяє поступовому пошуку та налагодженню взаєморозуміння. Особистісноцентрований навчально-виховний процес організовується у напрямі “зсередини-назовні” через стимулювання мотивації діяльності. Відбуваються докорінні зміни і в організації виховного процесу: модель співпідпорядкування витісняється моделлю суб'єкт-суб'єктивної взаємодії, участі та співучасті вихователів і вихованців у спільних справах.

А. Макаренко підкреслював, що “жоден засіб взагалі, який би не взяти, не може бути визнаний ні добрим, ні поганим, якщо ми розглядаємо його окремо від інших засобів, від цілої системи, від цілого комплексу впливів” [1, с. 14]. Отже, виховну роботу треба будувати на основі „комплексу впливів”, їх системи.

Поняття “система” такі вчені, як В. І. Афанасьєв, В. П. Кузьмін, В. І. Шинкарук трактують по-різному: як сукупність елементів, між якими існує закономірний зв'язок чи взаємодія; як комплекс елементів, що перебувають у певних межах і зв'язках [2, с. 112]; як множину взаємопов'язаних елементів, що утворюють стійку єдність і цілісність із середовищем, і яка (множина) володіє інтегральними властивостями і закономірностями [4, с. 9].

Питання системи виховної роботи розглядаються в працях М. І. Болдирєва, В. А. Караковського, О. В. Киричука, Б. С. Кобзаря, Л. І. Новікової, А. М. Сидоркіна.

Принципи системного підходу на основі діяльності загальноосвітньої школи досліджували Ю. К. Бабанський, В. П. Беспалько, В. П. Сімонов, П. П. Фролов.

Система виховної роботи школи, на думку педагогів, – це впорядкована сукупність взаємопов'язаних позаурочних заходів, підпорядкованих педагогічно доцільним за певних умов цілям виховання.

Більшість дослідників вважають, що будь-яка педагогічна система складається з взаємопов'язаних підсистем, компонентів, де кожна система є компонентом іншої системи вищого рівня. І жодна система не ізольована, а обов'язково пов'язана з найрізноманітнішими системами і системними утвореннями. Ці зв'язки є настільки тісними, що зміна одного з них спричиняє зміну системи загалом (Т. А. Ільїна, Б. А. Резніков). Наприклад, у медичному коледжі підсистемою виховної роботи є навчальний процес, безпосередньо пов'язаний зі змістом навчальних дисциплін, їхнім виховним потенціалом. Іншою підсистемою виховної роботи є позааудиторна діяльність студентів, у процесі якої вони поглиблюють свої професійні знання, вміння та навички, набувають соціального досвіду, фізичного гарту тощо.

Багаторічний досвід організації виховної роботи у Львівському державному медичному коледжі засвідчує, що система виховної роботи повинна складатися з окремих підрозділів (підсистем, ланок). Оскільки медичний коледж є соціально-педагогічною системою, він охоплює декілька взаємопов'язаних підсистем: адміністративну (управлінську), дидактичну, виховну.

Мета особистісноорієнтованої технології навчання визначається програмою, яка забезпечує багаторівневу підготовку студентів, створює

умови їхнього саморозвитку, актуалізує відповідальність студента за результати навчання. Діяльність викладача полягає в створенні умов для ефективної роботи, самоактуалізації особистості студентів.

Виховна робота є однією із самостійних систем. Це цілісне утворення, що охоплює виховання студентів на заняттях навчального циклу, а також у позааудиторній діяльності. Виховна робота здійснюється під керівництвом викладачів-предметників, керівників практичного навчання, керівників академічних груп, а також дієвістю студентського самоврядування.

Ознайомлення з розробками і рекомендаціями педагогів-науковців з проблеми моделювання для дослідження навчально-виховного процесу дало підстави стверджувати, що всі види педагогічної діяльності, зокрема і організацію виховної роботи, можна і потрібно моделювати для глибшого пізнання сутності педагогічних процесів та усвідомленого управління ними. Моделювання діяльності є механізмом перетворення цілей навчального закладу на мотиви діяльності кожного члена колективу, а педагогічна модель дає змогу відобразити взаємозв'язки та взаємозалежності між проєктованими рисами особистості як об'єкта педагогіки і процесом їх розвитку.

Базуючись на теоретико-методологічних засадах розуміння процесів, явищ, об'єктів як складних системних утворень, використовуючи положення прикладної теорії моделювання стосовно навчально-виховного процесу, керуючись ідеями змістового та функціонально-процесуального підходів [21, с.45], ми розробили модель системи виховної роботи медичного коледжу (рис. 1).

На підставі аналізу організації виховної роботи в медичних закладах освіти дійшли висновку, що система виховної роботи медичного коледжу повинна складатися з двох підсистем: змістової та функціонально-процесуальної, що забезпечуватимуть функціонування та цілісність системи.

З рис. 1 бачимо, що змістовою підсистемою виховної роботи коледжу є цільова настанова; функціонально-процесуальною підсистемою – навчальна та позааудиторна діяльність студентів і управління нею.

Системний підхід до організації виховної роботи в медичному коледжі передбачає широке використання системних форм позааудиторної діяльності студентів і передусім студентських об'єднань.

В основі системного підходу лежить особистісноорієнтоване виховання, глибоке і різнобічне вивчення індивідуальних особливостей кожного студента та врахування їх в організації навчально-виховного процесу кожним викладачем.

У процесі створення студентських об'єднань у медичних коледжах потрібно керуватися положеннями про те, що позааудиторна діяльність студентів повинна спрямовуватися на професійне, моральне та фізичне становлення майбутнього фахівця, громадянина, патріота України. Тому

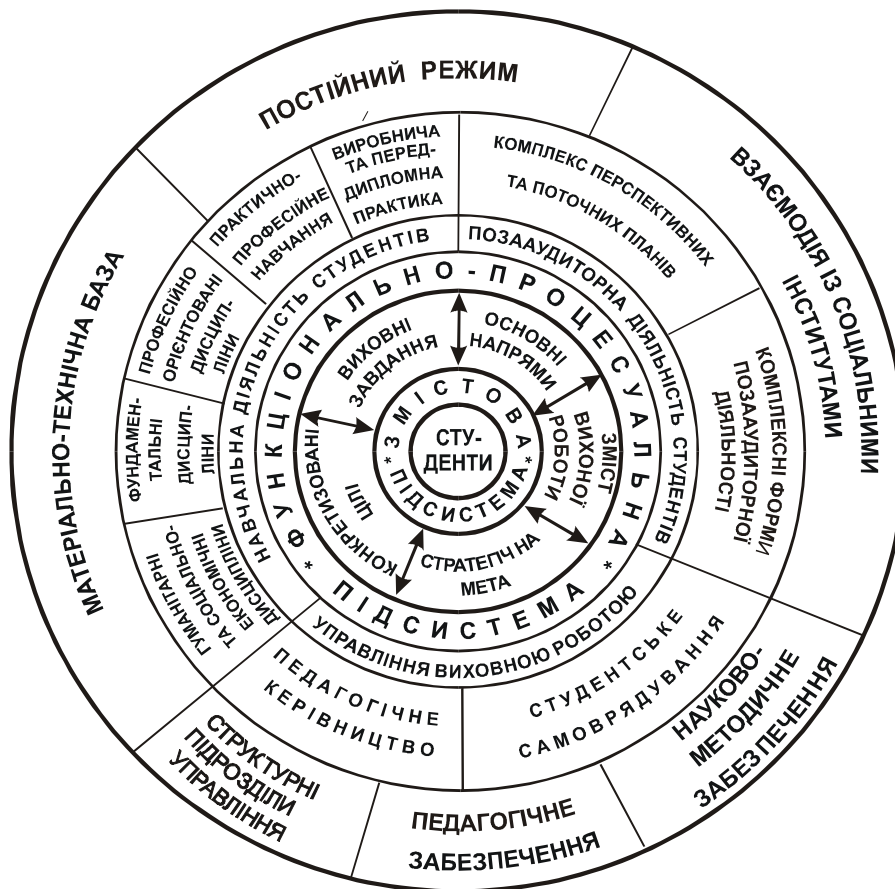

Рис. 1. Структурна модель системи виховної роботи в медичному коледжі

тематику та зміст роботи студентських об'єднань визначають передусім завдання національно-громадянського виховання студентів медичного коледжу.

Кількість студентських об'єднань залежить від умов медичного навчального закладу, можливостей педагогічного забезпечення їхньої діяльності, матеріально-технічної бази й інтересів студентів.

Зауважимо, що забезпечення гармонійного розвитку особистості майбутнього медика передбачає організацію позааудиторної діяльності студентів на підставі комплексного підходу – створення з кожного напрямку національно-громадянського виховання відповідного студентського об'єднання, клубу, лекторію, школи, "світлиці", тобто системної організаційно-педагогічної позааудиторної роботи.

Тематика роботи студентського об'єднання повинна передбачати систему, цикл логічно взаємопов'язаних позааудиторних заходів на весь період навчання.

Складаючи плани роботи клубів, треба зважати на вікові особливості студентів, дотримуватися принципів наступності та послідовності, зокрема, теми запланованих засідань клубу студентів 1-го курсу не повинні повторюватися на старших курсах. У процесі складання планів роботи налагоджується міжособистісна взаємодія педагога з вихованцями, що сприяє взаєморозумінню. Педагог не обмежує вільний розвиток особистісних поглядів студентів, а створює можливості для вибору безмежної кількості варіантів.

Ефективність роботи студентських клубів значною мірою залежить від форм проведення засідань чи занять, які повинні давати змогу студентам виявляти себе якнайповніше, розкривати свої здібності й уміння.

У позааудиторній діяльності студентів медичного коледжу широко поширена гурткова та секційна робота (рис. 2). Практика підтвердила доцільність організації професійно спрямованих гуртків. Результативність їхньої роботи, внесок у формування професійної майстерності майбутніх спеціалістів-медиків головно залежать від змісту та методів навчання, які застосовуються на заняттях.

Зазвичай гуртки комплектуються на базі окремо взятої навчальної групи. Така практика, хоча створює видимість масового охоплення студентів гуртковою роботою, малоефективна. Доцільно формувати професійно спрямовані гуртки за бажанням студентів, наприклад, з терапевтичної, педіатричної, хірургічної, стоматологічної, лабораторної справи тощо (див. рис. 2). У залученні студентів до гурткової роботи головну роль відіграють викладачі-предметники та керівники предметних гуртків. Викладачі допомагають студентам обирати проблеми, актуальні для обговорення, радять у виборі методики чи окремого методу дослідження. Перебуваючи у стані постійного розвитку і самовдосконалення, викладач і студент діють творчо, не стандартно, осмислюють власні дії.

Доцільно, щоб учасниками гуртків науково-професійної та художньої творчості були студенти усіх курсів. Випускники зможуть передавати набуті знання та досвід роботи в гуртку молодшим студентам. Це забезпечить безперервність і наступність у роботі гуртка, дотримання добрих традицій.

Створення в навчальному закладі хору, вокального ансамблю, студентського театрального гуртка, ансамблю бандуристів, вокально-інструментального ансамблю, танцювального гуртка тощо сприяє розширенню культурного світогляду вихованця, позитивно впливає на формування естетичних смаків.

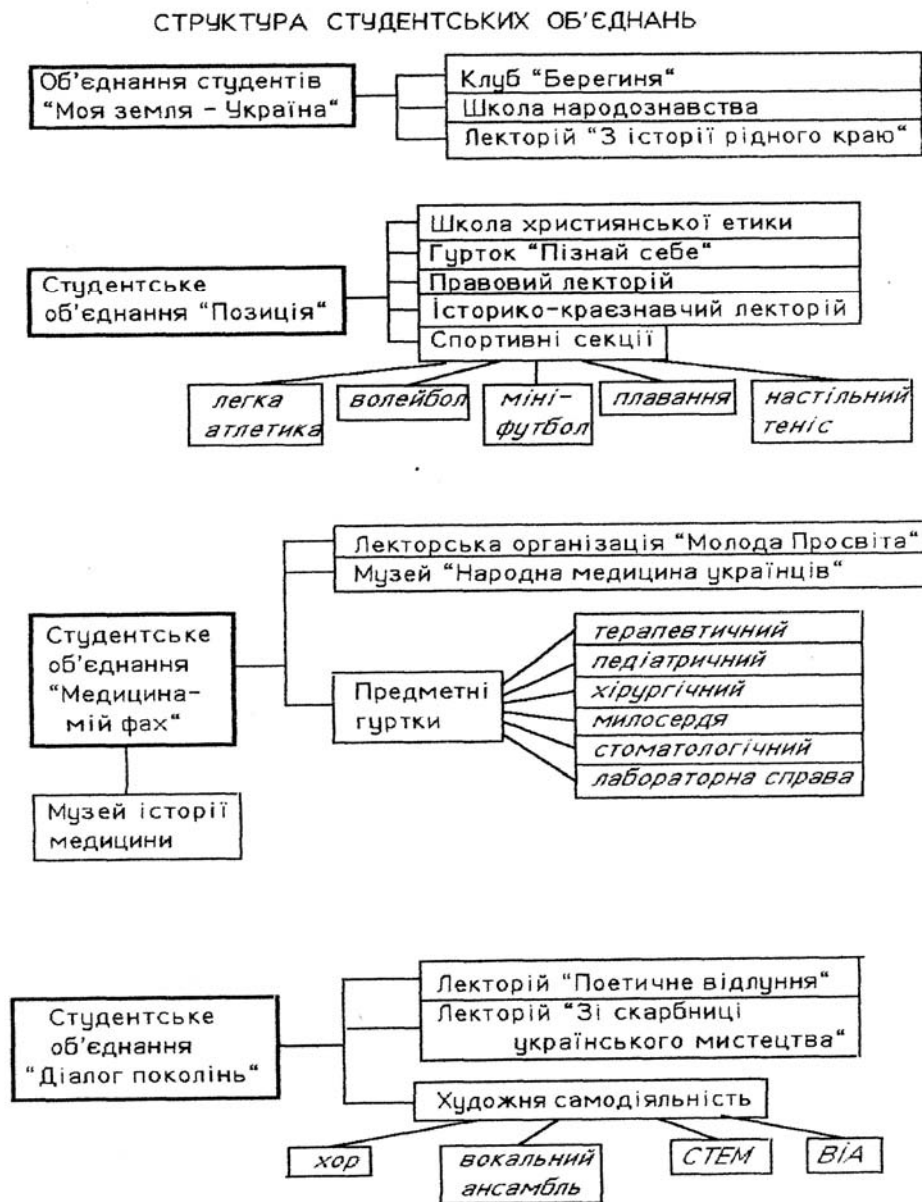

Рис. 2. Структура студентських об'єднань

Важливу роль у формуванні здорового способу життя та зміцненні здоров'я майбутніх спеціалістів-медиків відіграють спортивні секції. Секції з

легкої атлетики, волейболу, міні-футболу, плавання, настільного тенісу тощо сприяють фізичному вдосконаленню особистості, дають змогу продуктивно використовувати вільний час для духовного та професійного розвитку.

Отже, завдяки системним формам навчальної та позааудиторної діяльності студентів важливого значення набуває впровадження технології колективно-індивідуальної взаємодії, що сприяє реалізації особистісноорієнтованого підходу у процесі педагогічної взаємодії викладача і студента.

1. *Макаренко А. С.* Избранные произведения: В 3 т. 2-е изд., испр. К., 1985.
2. *Королев Ф. Ф.* Системный подход и возможности его применения в педагогических исследованиях // Сов. педагогика. 1970. № 9.
3. *Рожков М. И.* Развитие самоуправления в ученических коллективах. Казань, 1987.
4. *Караковский В. А.* Система воспитательной работы школы, ее обновления и перестройка // Системный подход в воспитании: Сб. науч. тр. / Под ред. Л. И. Новиковой, А. Т. Куракина. М., 1979.
5. *Жук В. П.* Організація позаурочної діяльності учнів професійно-технічних закладів освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти. 1997. № 3–4. Ч. 2.

HIGHER SCHOOL INSTRUCTOR AND STUDENTS COLLABORATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS: A SYSTEM APPROACH

Chrystyna Mazepa

*Lviv State Medical College after Andrey Krupyns'ky
Doroshenko Str., 70, UA-79000 Lviv, Ukraine*

The article considers the aspects of faculty and students collaboration in the educational process at the Medical College on the basis of a system approach.

Key words: person – oriented education, person – centered education, a system approach, an educational model, students' unions.

Стаття надійшла до редколегії 10.05.2004
Прийнята до друку 01.10.2004